

De ringpootmuggen waren dit jaar met de vroege warme dagen al zeer bijtijds hinderlijk actief.

Op 24 Maart zagen mijn dochters talrijke *Vanessa antiopa* L. op de heide en de boschpaden tusschen Oud Soerel en Gortel. Alle hadden bleeke vleugelranden, geheel overeenkomende met de figuur die *South* geeft van een overwinterde Britsche *antiopa*. Met de *antiopa*'s vlogen vossen, dagpauwoogen en citroentjes.

Dr A. Stårcke schrijft mij uit den Dolder: „Van den wintermestkever *Ceratophyus Typhaeus* L. zag ik den 14en Febr. de eerste voorjaarsgaatjes, nl. dubbel en met blank uitgeworpen zand (dus diep); de Oct. en Nov. gaatjes zijn enkel en met uitgeworpen grau w zand, dus niet dieper dan de heide-humuslaag en loodzand.”

Dezen kever mag men nauwelijks als een ontwaakte overwinteraar beschouwen, maar deze exacte waarneming over den drietand moge hier bij de andere waarnemingen uit de eerste maanden van het jaar een plaats vinden.

Nunspeet, 3 April 1945.

Nog iets over het geluidmaken van boktorren, speciaal bij *Prionus*

door
D. MAC GILLAVRY

Daar ik toevallig de groote Hollandsche folio uitgaaf van J. Jonston van 1660 met de Koperplaten te leen had, heb ik nagezien, wat deze compilateur over het geluidmaken van boktorren te vertellen had. Zooals bekend is, zijn het voornamelijk *Moufetus* en *Aldrovandus*, waar dit warhoofd zijn wijsheid vandaan haalt, benevens eenige nog oudere, totaal onbetrouwbare bronnen. Groot was de oogst niet. Tot de „Schegevleugelde gekerfde Dieren” [i.e. schede-gevleugeld, coleopteron] rekent hij de „Springhanen, Kriekels, de Scarabaeus, etc.” Onder het 3e hoofdstuk handelende „Van de Scarabaeus of Paards-vliegh” [i.e. Coleopteron] staat in het 1e lid „Van de Scarabaeus in 't algemeen” op p. 69: „De ouden hebben nagelaten [i.e. verteld], dat een seker kruid *Eriphia* genoemd, een Paards-Worm in zijn halm heeft, welke op en neerwaarts lopende, het gheluit van een bok maakt, waar van hij ook den naam heeft.”

Verder in het 2e lid van dit hoofdstuk, dat tot titel heeft: „Van het onderscheid der Paards-Wormen bij Moufetus, en eerst van de groote ghehoorde”, komt het volgende voor over wat wij boktorren noemen: „De *Aegokeros* werd ook *Tragokeros*, *Kerambyx* en *Kerambelus*, by de Grieken genoemd, by de Latynen *Kaprikornus*, oft Geitenhoorn. Hy is in grootte en verw de *Platykeros* gelijk, daar komen derthien geslaghten van hem voor. De eerste heeft een breedachtigh hooft, Koeje-ooghen en die [is] groot, by na dry dwarse vingers langh, de mond is met scharen versien, gapende, en met twee kromme harde tanden vreeslijk, met welke als hij het houdt knaaght, geeft hy een geluid (wy schrijven als ondervindingh hebbende) gelijk het geknor van jonge Varkens.”

Men ziet, ook in dien tijd was het geluidmaken van boktorren reeds bekend, maar bij zijn explicatie, hoe het geluid voortgebracht wordt, zetten wij een groot vraagteeken. Het is mogelijk, dat met deze eerste boktor *Prionus* bedoeld wordt. Uit de plaat is dat echter niet op te maken.

Van het geluidmaken door boktorren maakten volgens Jonston de ouden gebruik om deze insecten tegen de stammen der olijven en

vijgen vast te binden, ter verjaging van schadelijk gedierte! Zou het probaat zijn geweest?

Nu viel mij op, dat L. M. P l a n e t in zijn „Histoire des Longicornes de France”, Encycl. entomol., P. Lechevalier, Paris, 1924 over het geluidmaken van boktorren niets zegt, behalve over *Prionus coriarius* L. In de Ent. Ber. 258, Dl. XI, 21 Mei 1944, p. 187 heb ik medegedeeld, dat K a s z a b twee typen van geluidmaken bij de boktorren onderscheidt, waarbij hij uitdrukkelijk zegt, dat de twee typen nooit gezamenlijk bij een soort voorkomen en dat het exceptioneele organum stridulatorium elytro-femorale bij enkele Prioniden voorkomt, maar dat vele Prioniden stom zijn. De verzekering van P l a n e t, zooals deze woordelijk in bovengenoemd boek staat, doet vermoeden, dat er nog een derde wijze van geluid voortbrengen bestaat. Hij zegt toch l.c. p. 21: „Bien plus rapide qu'un Carabe, il se débat et mord avec rage dès qu'il se sent capturé, agitant fortement ses antennes et sa tête dont le frottement contre le bord antérieur du prothorax produit un grincement accentué.”

Daar P l a n e t dit vermeldt naar aanleiding van een massavangst van *Prionus*, waarover hij reeds vroeger gepubliceerd had in No. 94 van „le Naturaliste”, 1er février 1891, p. 32, verzocht ik J. B. C o r p o r a a l te willen nazien of aldaar ook iets over dit geluidmaken staat. Deze gaf mij welwillend een afschrift van de betreffende zinsnede, welke aldaar luidt: „Les mâles, qui sont ceux qui éclosent en premier, volent assez souvent, mais jamais bien haut, tandis que les femelles restent la plupart du temps immobiles contre le tronc des vieux arbres ou cachées dans l'herbe. Le *Prionus coriarius* court très rapidement en agitant vivement ses antennes et sa tête dont le frottement contre le bord antérieur du corselet produit un certain bruit assez fréquent chez les longicornes, mais très fort chez l'insecte qui nous occupe.”

Het is wel opmerkelijk, dat van deze observatie blijkbaar elders geen notitie is genomen, maar ook is het merkwaardig, dat het P l a n e t niet is opgevallen, dat de wijze van geluid voortbrengen een andere is dan bij de meeste overige boktorren, waar het juist de achterzijde van het pronotum is, die over het scutellum wrijft. Zelf heb ik wel eens gemeend, dat b.v. bij *Aromia* zoowel de beweging van kop ten opzichte van pronotum, als van pronotum tegenover scutellum geluid voortbracht, maar waar het niet gemakkelijk is het pronotum onbewegelijk tegen het verdere lichaam te fixeeren, zoodat alleen de kop kan bewegen, ben ik niet tot een conclusie gekomen. Ik kan dus niet anders doen dan deze zaak eens extra voor onderzoek aan te bevelen en vooral om te trachten P l a n e t's observatie bij *Prionus* nog eens te controleeren, waar L a n d o i s deze boktor voor stom verklaart.

Nunspeet, Sept. 1944.

Het striduleeren der *Cerambycidae* en der *Formicidae*.

(Aanvulling van andere mededeelingen)

door

A. STÄRCKE

I. — Het sjirpen der boktorren is door H. L a n d o i s (Tierstimmen, Freiburg i/Br. 1874) reeds goed beschreven. Later hebben andere schrijvers daaraan weinig kunnen toevoegen, met uitzondering van P r o c h n o w (Oskar Prochnow, Die Lautapparate der Insekten, Junk, Berlin, 1908, 178 blz. 48 fig.), die verscheidene correcties kon aanbrengen en wiens werk zeker op dit punt het meest competent is. In 1918 heb ik (het werk van P r o c h n o w nog niet kennende) om een eigen opinie